

Inzet interactieve tooling bij besluitvorming nieuwe pensioencontract

Pascal Janssen en Lars Koopman

Pensioenfondsen en sociale partners moeten uiterlijk 1 juli 2023 besluiten nemen over hun toekomstige pensioencontract, inclusief de transitie daar naartoe. De komende jaren staan daarom in het teken van beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming rondom dit nieuwe contract. Het is de taak van adviseurs om beleidsmakers in dit proces te begeleiden. Omdat de materie nieuw en technisch ingewikkeld is, denken wij dat interactieve tooling hierbij een behulpzame rol kan spelen.

Een simpele Excel-sheet, fancy website, of een ouderwets bordspel. Op vele manieren kunnen adviseurs hun klanten prikkelen, door ze 'spelenderwijs' de nieuwe materie te leren ontdekken. Beleidsmakers kunnen live genieten van een demonstratie, of zelfstandig aan de slag gaan om de gevolgen van hun beleidsmatige keuzes te doorgronden. Dit biedt meerwaarde bovenop de 'traditionele' kennisoverdracht met behulp van een notitie of presentatie.

Op 22 juni 2020 heeft minister Koolmees de Tweede Kamer geïnformeerd over de verdere uitwerking van het pensioenakkoord middels een hoofdlijnennotitie. Pensioenuitvoerders en sociale partners moeten kiezen tussen twee premiereregelingen. Daarna moet er binnen de gekozen premiereregeling nog een flink aantal keuzes gemaakt worden. Tot slot moet de transi-

tie van het huidige contract naar dat nieuwe contract worden uitgestippeld. Dit heeft gevolgen voor de pensioenfondsen en hun deelnemers. Voor alle Nederlandse pensioenfondsen samen gaat het om een pensioenhervorming waarmee ruim € 1500 miljard gemoeid is.

HET BOB-MODEL HELPT HET BESLUITVORMEND PROCES TE STRUCTUREREN

Gelukkig hebben beleidsmakers voor dit belangrijke dossier nog even de tijd. Sociale partners moeten uiterlijk 1 juli 2023 in concept hun keuzes rondom de vormgeving van een nieuwe pensioenregeling en de transitie daarnaartoe hebben gemaakt. Dat lijkt ver weg, maar wij denken dat beleidsmakers die tijd hard nodig gaan hebben. De nieuwe premiereregelingen wijken qua aard en inhoud flink af van de huidige uitkeringsovereen-

Pascal Janssen
Manager Actuariel Advies & ALM bij PGGM

Lars Koopman
Senior ALM-adviseur bij PGGM

komsten. De materie is ook ingewikkeld en technisch. De ultieme taak voor beleidsadviseurs is om hun klanten hierin te begeleiden.

Het BOB-model geeft adviseurs en beleidsmakers een richtlijn in het proces van de komende jaren. Het model biedt structuur om effectief tot een besluit te komen. BOB staat voor Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming, drie fasen die beleidsmakers dienen te doorlopen. Het expliciet kaderen van deze fasen mitigeert het risico dat er te snel besluitvorming plaatsvindt, zonder dat alle benodigde informatie op de bestuursafdeling is gekomen of zonder dat er gedegen meningsvorming heeft kunnen plaatsvinden.

De *beeldvormende fase* is ook wel de ‘opleidingsfase’. Beleidsmakers krijgen de kans om bekend te raken met de nieuwe premieregelingen. In deze fase wordt de inhoud volledig uitgediept en is het van groot belang dat beleidsbepalers de (soms) ingewikkelde materie helemaal tot zich nemen.

EEN SIMPELE EXCEL-SHEET, FANCY WEBSITE, OF EEN OUDERWETS BORDSPEL. OP VELE MANIEREN KUNNEN ADVISEURS HUN KLANTEN 'SPELENDERSWIJS' PRIKKELEN

In de *oordeelvormende fase* worden voor- en nadelen opgesomd. De mogelijke pensioencontracten en invullingen daarvan worden afgezet tegen de missie en visie van het pensioenfonds. Daarbij is dit ook het moment voor beleidsmakers om een standpunt in te nemen, de dialoog op te zoeken en door te vragen op elkaars standpunt. De laatste benodigde inzichten voor besluitvorming worden in kaart gebracht.

In de *besluitvormende fase* is het tijd voor een voorgenomen besluit. Alle benodigde inzichten zijn uitgewerkt en doorleefd door de beleidsmakers. De werking van de nieuwe contracten is glashelder, de gevolgen voor alle stakeholders van het fonds zijn in kaart gebracht en de wijze van invaren naar het nieuwe contract en eventuele compensatie voor deelnemers is bepaald. De doelen van het fonds zijn gezamenlijk opgesteld, eventuele randvoorwaarden aan het nieuwe contract of compensatie zijn duidelijk geformuleerd.

Het is raadzaam om iedere fase scherp af te kaderen. Zodat duidelijk is wanneer de ene fase afloopt en de andere fase begint. De kwaliteit van het besluit verbetert als er ruim de tijd genomen wordt om samen door de beeldvormende en oordeelsvormende fase te gaan. Beleidsmakers moeten kunnen studeren op de nieuwe premieregelingen en hoe die zich verhouden tot de doelstellingen van het fonds.

INTERACTIEVE TOOLING HELPT IN DE BEELDVORMENDE EN OORDEELSVORMENDE FASE

De traditionele wijze van kennisoverdracht van adviseur naar beleidsmaker is via een notitie of presentatie. Vaak voorzien van de nodige grafieken en tabellen. De adviseur vertelt daarin een gelaagd verhaal, beginnend met de belangrijkste conclusies en eindigend met informatieve bijlagen. De lezer neemt daarmee de informatie op een schijnbaar efficiënte manier tot zich.

Maar deze traditionele vorm van kennisoverdracht heeft ook nadelen. De informatie wordt passief overgebracht op de lezer. Hierdoor ontstaat het risico dat de inhoud niet beklift na het lezen van het stuk of het aanhoren van de presentatie. Daarnaast bestaat het risico dat er informatie mist. Blijkt de te prefereren beleidsvariant niet in de notitie of presentatie verwerkt te zijn? Dan wordt de adviseur vriendelijk gevraagd de notitie aan te vullen met de gewenste informatie en een volgende keer terug te komen. De geschreven notitie of presentatie is dan ineens toch niet zo efficiënt meer.

Interactieve tooling kan een website, een visueel computerprogramma, een Excel-sheet, een (real life) bordspel of een ander middel zijn, waardoor de beleidsmaker direct inzicht krijgt in de gevolgen van beleidsmatige keuzes. Zo kunnen tools inzicht geven door berekeningen direct uit te voeren. Oorzaakgevolg verbanden kunnen daarmee in kaart worden gebracht. Daarnaast kunnen tools ook ondersteuning bieden aan de discussie, bijvoorbeeld door een spelelement toe te voegen.

Eén ding moge duidelijk zijn: theoretische uitleg is nog steeds nodig. Beleidsmakers kunnen in dat opzicht niet zonder de adviseur aan hun zijde. Maar de meerwaarde van interactieve tooling is het spelenderwijs ervaren van – of discussiëren over – de mogelijke gevolgen van beleidsmatige keuzes. Verschillende beleidsvarianten kunnen ‘live’ doorgerekend worden, waardoor de adviseur niet terug naar de tekentafel hoeft bij een afwijkende beleidskeuze. Daarnaast blijft de informatie/kennis beter ‘hangen’ bij beleidsmakers, wat ten goede komt aan het beeldvormende en oordeelsvormende proces. We hebben verschillende tools opgesteld die hulp bieden bij de invulling van de nieuwe pensioenregeling. We geven hieronder enkele voorbeelden.

VOORBEELD 1: BESCHERMINGSRENDEMENT EN OVERRENDEMENT PER DEELNEMER

In het nieuwe contract moeten beleidsmakers beslissen hoeveel beschermingsrendement en hoeveel overrendement wordt toegeschreven naar hun deelnemers. Wordt er een volledig beschermingsrendement toegeschreven? Dan is die deelnemer volledig beschermd tegen rentewijzigingen op de uitkering. Wordt er meer overrendement toegeschreven? Dan is het vermogen van die deelnemer gevoeliger voor rendementen op zakelijke waarden.

Pensioenfonds die momenteel een uitkeringsovereenkomst uitvoeren, hanteren een collectief beleggingsbeleid en (vaak) uniforme stuurregels. Dat gaat in het nieuwe contract veranderen.

Besturen moeten in de beeldvormende fase op zoek gaan naar een passende toedeling van het beschermingsrendement en overrendement voor verschillende leeftijdscohorten. Echter, deze zoektocht begint bij een conceptuele uitleg over de werking ervan.

In een Excel-sheet laten we zo eenvoudig mogelijk zien hoe het beschermingsrendement en overrendement van invloed zijn op het totaal bijgeschreven rendement van een deelnemer. We bekijken hierbij de individuele vermogens voor een pensioenfonds met drie leeftijdscohorten: 'jong', 'midden' en 'oud'. De berekening en lay-out van de sheet zijn sterk vereenvoudigd. Daarmee dient de tool zijn doel des te beter. Verschillende beleidsvarianten voor de verdeling van het rendement kunnen eenvoudig worden doorgerekend, zodat de beleidsmaker een beeld krijgt bij wat de gevolgen bij specifieke schokken in rendement en rente zijn.

	Beschermingsrendement	Overrendement
jong	0%	200%
midden	40%	60%
oud (gepensioneerde)	100%	30%
solidariteitsreserve	0%	100%

behaald fondsrendement	10%
rentevariering	-0,5%

	Totaalrendement over het vermogen
jong	22%
midden	12%
oud (gepensioneerde)	8%
solidariteitsreserve	11%

Verandering uitkering (gepensioneerde) → 3,2%

VOORBEELD 2: GEVOLGEN KEUZE PENSIOENCONTRACT VOOR DEELNEMERS(COMMUNICATIE)

Zelfs na bekendmaking van de hoofdlijnennotitie roepen vakbonden en werkgevers om doorrekeningen van (fictieve) deelnemers naar een nieuw pensioencontract. Wat zijn de gevolgen voor deelnemers bij overgang naar het nieuwe pensioencontract? Is er een evenwichtige transitie te maken? Moet er expliciete compensatie plaatsvinden? En in hoeverre is dit alles gevoelig voor onderliggende aannames zoals het economische toekomstscenario of het huidige pensioencontract?

We berekenen live wat deelnemers zien vlak voor en na de transitie naar het nieuwe pensioencontract in de zogenaamde navigatiemetafoor. Drie scenario's bedragen (verwacht, goed en slecht) worden weergegeven in het huidige pensioencontract en het nieuwe pensioencontract. Beleidsmakers krijgen (hier niet weergegeven) de mogelijkheid om de beleidsmatige keuzes van beide contracten, economische aannames, of andere gevoeligheden aan te passen en live door te rekenen. Zij krijgen hiermee direct inzicht in de gevolgen van hun keuzes op de navigatie-

metafoor. Hiermee worden de aandachtspunten in de communicatie naar deelnemers inzichtelijk gemaakt.

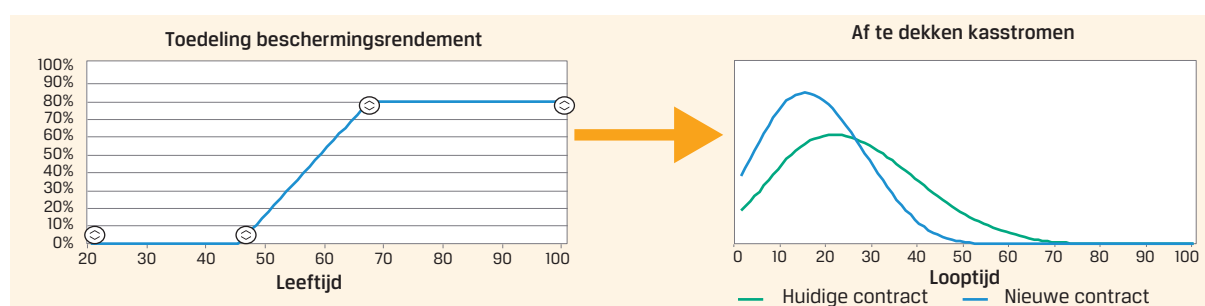
VOORBEELD 3: GEVOLGEN NIEUW PENSIOENCONTRACT VOOR HET BELEGGINGSBELEID

Pensioenfondsen met een uitkeringsovereenkomst hanteren een uniform beleggingsbeleid. In de nieuwe premieregelingen wordt het beleggingsbeleid explicieter gebaseerd op de individuele risicohoudingen. Mogelijk gaat deze transitie gepaard met een hoger of lager risiconiveau van de beleggingsmix. Als eerste vingeroefening kan een eenvoudige Excel-sheet de totale allocatie naar zakelijke waarden berekenen, bij invoer van een lifecycle.

Een minstens zo interessant aandachtspunt is de vormgeving van het renteafdeckingsbeleid. Pensioenfondsen met een uitkeringsovereenkomst dekken momenteel het renterisico van de (totale) verplichtingen af, terwijl in de nieuwe premieregelingen de renteafdekking is gebaseerd op de individuele risicohouding naar renterisico. Het ligt voor de hand meer renterisico af te dekken voor oudere (gepensioneerde) deelnemers dan voor jongere deelnemers. Dat resulteert in een lagere afdekking van kasstromen op de langere looptijden.

BELANGRIJKSTE RANDVOORWAARDE: HOUD HET ZO EENVOUDIG MOGELIJK VOOR HET DOEL DAT JE WILT BEREIKEN

Met behulp van bijvoorbeeld een website kan een adviseur zijn of haar klanten laten ontdekken wat de mogelijke gevolgen voor het renteafdeckingsbeleid zijn. Dit kan door de af te dekken kasstromen weer te geven, in het huidige contract en in het nieuwe contract. De gebruiker heeft de mogelijkheid om de toedeling van het beschermingsrendement per leeftijdscohort aan te pas-

sen. De gevolgen daarvan op de af te dekken kasstromen op collectief niveau worden direct doorgerekend.

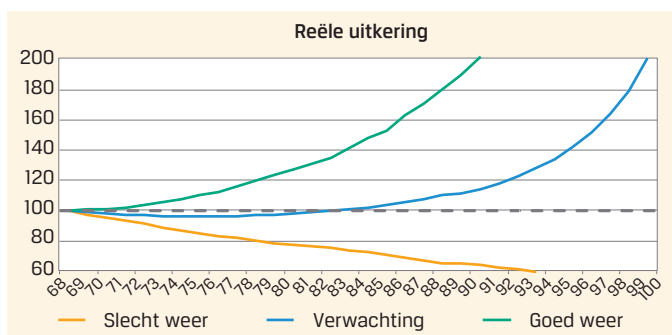
VOORBEELD 4: HET 'ONDERDEKKINGSSPEL'

In workshops voor beleidsmakers over de huidige uitkerings-overeenkomst maken we regelmatig gebruik van het 'onderdekkingsspel'. Het spel gaat uit van een (fictief!) pensioenfonds dat in forse onderdekking bevindt. Beleidsmakers krijgen de opdracht met elkaar de maatregelen overeen te komen die het benodigde verwachte herstel van het fonds zullen geven. Een tool geeft inzicht hoeveel bepaalde maatregelen (waaronder een verlaging van rechten of premieverhoging) bijdragen aan het verwachte herstel.

Al discussiërende staan beleidsmakers stil bij de gevolgen van iedere maatregel die het herstel doen verbeteren. Welke stakeholders gaan erop achteruit? En welke stakeholders gaan erop vooruit? Beleidsmakers doen ervaring met evenwichtige belangenafweging vanuit een extreme financiële positie. En nemen die ervaring mee en passen deze toe bij hun eigen pensioenfonds.

VOORBEELD 5: BELEIDSMATIGE KEUZES IN DE UITKERINGSFASE

In de nieuwe premiereregelingen is er veel vrijheid mogelijk bij het bepalen van het uitkeringsverloop. Voor gepensioneerden wordt ieder jaar een uitkering bepaald vanuit het aanwezige individuele vermogen. De afdekking van het renterisico, de blootstelling naar het zakelijke waarden risico, de demping van jaar-op-jaar afwijkingen in het uitkeringsverloop en het te hanteren projectierendement zijn enkele keuzes die gemaakt moeten worden door beleidsmakers. Via een website is het mogelijk om visueel te laten zien hoe iedere keuze van invloed is op het uitkeringsverloop (naar verwachting en in goed en slecht weer) van een (fictieve) gepensioneerde deelnemer.

RANDVOORWAARDEN

Er zijn enkele randvoorwaarden die we stellen voor een succesvol gebruik van tooling in de beleidsadvisering. De belangrijkste is: houd het zo eenvoudig mogelijk voor het doel dat je wil bereiken. Beleidsmakers kunnen overweldigd worden door de inhoud achter de tool. Bied daarom niet meer instellingen of knoppen aan, dan nodig is voor het doel van de tool. Een tool om een eerste verkenning te doen naar de mogelijke gevolgen van het beleggingsbeleid? Stop er dan geen beleidsmatige keuzes t.a.v. de uitkeringsfase in.

Daarnaast raden we ook aan minder complexiteit te hanteren in plenaire sessies, waar de tool op een centraal scherm wordt getoond. Beleidsmakers krijgen dan weinig tijd om bekend te raken met de tool. Veel knoppen of informatie komen overweldigend over, wat ten koste gaat van de boodschap die de adviseur wil overbrengen. In een dergelijke setting zijn drie beleidsmatige knoppen meer dan genoeg.

INTERACTIEVE TOOLING IS EEN MIDDEL OM HET NADENKEN TE STIMULEREN, NIET OM HET NADENKEN TE VERVANGEN

Moet het toch uitgebreider? Neem dan maatregelen, zoals het van tevoren delen van de tool. Beleidsmakers kunnen deze dan van tevoren doornemen. Zorg daarnaast voor een uitgebreide toelichting bij de tool. Beleidsmakers worden normaliter voorzien van toelichting in notities. Ze moeten van hetzelfde 'comfort' worden voorzien in de tool.

NADELEN VAN INTERACTIEVE TOOLING

Naast de voordelen, kent interactieve tooling ook (mogelijke) nadelen. Zo kan het bestuurders meer tijd kosten om bekend te raken met een tool en er de boodschappen en conclusies uit te halen. Tijd is vaak een beperkende factor bij veel beleidsmakers. Een notitie of presentatie die de conclusies prominent presenteert kan omwille van de tijdsinvestering de voorkeur genieten boven een tool.

Daarnaast is het goed om te beseffen dat een interactieve tool, net als ieder ALM-model, een middel is om het nadenken te stimuleren, niet om het nadenken te vervangen. Iedere tool is een benadering van de werkelijkheid en zeker geen exacte weergave van de werkelijkheid. Ook hebben tools geen voorspellende gave. Een tool kan echter wel door beleidsbepalers als de werkelijkheid worden gezien. Een overzicht van de gehanteerde aannames, samen met een algemene disclaimer voor modelonzekerheid, is dus noodzakelijk. Net zoals dat bij geschreven notities en presentaties een nodig is. Het is de taak van de adviseur om dit steeds duidelijk te blijven maken.

INTERACTIEVE TOOLING: DÉ VERNIUWING VOOR DE BELEIDSADVISING?

Sociale partners en pensioenuitvoerders moeten de komende jaren veel nieuwe informatie tot zich nemen, voordat ze kunnen besluiten over hun nieuwe pensioencontract en de transitie daarnaartoe. Wij geloven dat de weg daarnaartoe aan de hand van interactieve tooling is. Spelenderwijs, effectief en efficiënt in de beeld- en oordeelsvorming. Wij twijfelen er dus niet aan dat interactieve tooling, onder het toezicht van de adviseur, het toekomstbeeld van de beleidsadvisering is.

Het pensioenakkoord is een stap voorwaarts, maar reken u niet rijk...

Ronald Kok en Mark Geene

De uitwerking van het pensioenakkoord werd deze zomer gepresenteerd. Hier was natuurlijk in de politiek en pensioensector veel over te doen, o.a. vanwege dreigende kortingen en het spanningsveld tussen ouderen en jongeren. We spreken met Theo Nijman over de *ins* en *outs*. Theo Nijman is wetenschappelijk directeur van Netspar, het internationale kenniscentrum voor pensioenvraagstukken, en hoogleraar econometrie en financiële markten aan de Universiteit van Tilburg. Hierdoor is hij al sinds jaar en dag nauw betrokken bij het pensioendebat. Veel elementen in de uitwerking van het pensioenakkoord zijn gebaseerd op in de loop der jaren bij Netspar ontwikkelde kennis.

Afschaffen van de rekenrente: een goede zaak

Het afscheid van de rekenrente ziet Nijman als een belangrijke stap vooruit. "Het betekent dat de uitkeringsnelheid van het pensioenvermogen (wel of niet korten of indexeren) gekozen kan worden zonder effecten op andere leeftijdsgroepen". Ook het niet meer werken met een dekkingsgraad is absoluut een goede zaak, aldus Nijman. Nu worden de renterisico's nog collectief afgedekt door pensioenfondsen, dus via dezelfde dekkingsgraad voor jong én oud. Dit levert ongewenste effecten op. "De rentedalingen van de afgelopen jaren kwamen op het bord van de ouderen", aldus Nijman. "Een groot winstpunt van het nieuwe contract is de flexibiliteit om per leeftijdscohort de blootstelling aan risico's te optimaliseren in plaats van uniform voor alle deelnemers. Zo kan er per leeftijdscohort de beste keuze gemaakt worden. Het kan namelijk zo zijn dat er tegenstelde belangen zijn tussen de subgroepen. Door het vraagstuk per subgroep te benaderen wordt dit probleem onderzocht en opgelost."

NIET MEER ÉÉN SCHOENMAAT VOOR IEDEREEN

Nijman gebruikt als metafoor hiervoor het aanbieden van slechts één schoenmaat voor alle deelnemers. Dit is natuurlijk erg onhandig voor het gros van de deelnemers en alleen passend voor de deelnemers die net die gemiddelde schoenmaat hebben. Al in 2014 gaf hij samen met Lans Bovenberg de voordelen aan van het met subgroepen werken in plaats van uniform voor iedereen in het collectief. In hun gezamenlijke artikel "*Persoonlijke pensioenrekeningen met risicodeling*" (2014)¹ bespreken zij deze voordelen en hoe deze gecombineerd kunnen worden met adequate risicodeling, solidariteit en collectiviteit. De optimale pensioenbeleggingen voor een 40-jarige zijn immers heel anders dan voor een

Theo Nijman is hoogleraar Econometrie van de Financiële Markten en hoogleraar op de GAK leerstoel Risicomanagement van Pensioenvoorzieningen. Beide leerstoelen zijn gevestigd aan de Universiteit van Tilburg. Theo is wetenschappelijk directeur van Netspar. Recente publicaties van Nijman zijn o.a. 'Consumption and portfolio choice under loss aversion and endogenous updating of the reference level' (2020) over de implicaties van recent ontwikkelde nutsfuncties voor optimale pensioenpremie en beleggingen en 'New Dutch pension contracts and lessons for other countries' (2019) over mogelijkheden om de aantrekkelijke eigenschappen van DC en DB pensioenen te combineren. Dit laatste artikel schreef Nijman met Lans Bovenberg. Nijman maakte deel uit van de commissie Goudswaard.

80-jarige, aldus Nijman. De oude vuistregel van "100-minus-je-leeftijd" voor wat betreft de allocatie naar aandelen refereert daar aan.

Flexibiliteit is een meerwaarde

Er is volgens Nijman geen reden om een vast aantal subgroepen voor te schrijven. Meer complexiteit komt er door het onderscheiden van verschillende subgroepen nauwelijks, want er blijft één pensioenfondsbestuur en één collectieve pot met beleggingen. Binnen de grote pot worden behaalde rendementen via verdeelregels toegeedeeld. Ook zou het volgens Nijman prima zijn indien pensioenfondsen jaarlijks de verdeelregels binnen de collectiviteit mogen aanpassen. Dit moet echter wel vooraf vastgelegd worden en ook goed naar alle deelnemers gecommuniceerd worden.

NIET RIJK REKENEN: UITEINDELIJK GAAT HET OM DE BELEGGINGSRENDEMENTEN

Door het apart beheren van de leeftijdscohorten kan er ook efficiënter belegd worden. Vooral op het gebied van het afdekken van renterisico's via beschermingsrendementen levert dit nieuwe vragen op, aldus Nijman. Zo zou voor de groep van 35-40 jarigen bijvoorbeeld de 40-jaars rente gekozen kunnen worden en voor de 70-75 jarigen de 5-jaars rente. Denkbaar is ook dat risico's die niet of nauwelijks op financiële markten worden verhandeld binnen het fonds worden gedeeld. De beschermingsrendementen kunnen immers ook reële rendementen zijn. Mocht de inflatie een bepaalde kant opgaan dan zou de compensatie hiervoor door de ene groep kunnen worden geleverd aan de andere groep. Nijman noemt dit 'solidariteit binnen het fonds' die dan benut wordt. Er kan dus door de grotere flexibiliteit meer binnen de fondsen opgevangen worden om zo de risico's en rendementen beter af te stemmen.

Solidariteitsreserve mag minder stringent bij "zwarte zwanen"

Volgens de uitwerking van het pensioenakkoord liggen de regels met betrekking tot de solidariteitsreserve vooraf voor vele jaren

vast. Dit is volgens Nijman een wel erg beperkte invulling van solidariteit. Hij pleit ervoor dat deze reserve ook achteraf, bijvoorbeeld bij onverwachte gebeurtenissen zoals de coronacrisis, toegeedeeld mag worden. Een verdere daling van de rente is volgens hem echter een *known unknown* want deze risico's zijn vooraf bekend. Hetzelfde geldt voor een forse aandelenrash. Ook in dit geval zou niet de solidariteitsreserve aangesproken mogen worden. Hij ziet evenwel maatschappelijke voordelen om, anders dan het pensioenakkoord nu toestaat, rekening te houden met *unknown unknowns*, wanneer het gaat om de bestemming van de solidariteitsreserve.

Oppassen met teveel keuze

We moeten, volgens Nijman, als er al individuele keuze in beleggingsallocaties wordt geboden, niet doorslaan qua flexibiliteit daarin. Volgens Nijman moeten we waken voor deelnemers die jaarlijks hun portefeuilles drastisch ad hoc aanpassen, b.v. op basis van grote bewegingen op de financiële markten in het afgelopen jaar. In die zin is een grotere flexibiliteit dus absoluut geen pré. Verder zullen ook de kosten oplopen indien er jaarlijks veel aangepast wordt in de beleggingsportefeuille.

Niet rijk rekenen

Ondanks de voordelen die het nieuwe pensioenakkoord ons zou kunnen brengen moeten we ons zeker niet rijk gaan rekenen, zo waarschuwt Nijman. Alles valt of staat natuurlijk bij de uiteindelijke beleggingsrendementen en de ontwikkeling van de rentes. Dat geldt voor alle pensioencontracten die je kunt bedenken. Het pensioenakkoord biedt een aantal nieuwe knoppen op het dashboard. Maar het eindresultaat blijft sterk afhankelijk van wat er daadwerkelijk onder de motorkap gebeurt. "Ook al staan er nog zulke goede beleggers aan het roer, ook die kunnen geen hoge rendementen behalen in een ongunstig financieel klimaat. Mochten de rentes laag blijven en de rendementen tegenvallen dan zijn er zowel bij het oude stelsel als het komende stelsel lagere pensioenen dan we nu gewend zijn in het vooruitzicht" zo benadrukt hij als afsluiting.

Noot

- 1 Persoonlijke pensioenrekeningen met risicodeling, zie <https://www.netspar.nl/publicatie/persoonlijke-pensioenrekeningen-met-risicodeling/>.